

Інформаційний бюлетень з практики Суду № 96

Квітень 2007

Matyjek проти Польщі - 38184/03

Рішення від 24.4.2007 [Секція IV]

Стаття 6

Кримінальне провадження

Стаття 6-1

Справедливий судовий розгляд

Обмеження доступу до матеріалів кримінальної справи у рамках люстраційного провадження, внаслідок якого політику було тимчасово заборонено обіймати державні посади: *порушення*

Факти: Закон від 1997 року щодо розкриття особами, котрі обіймають державні посади, фактів співробітництва, роботи чи співпраці зі службою державної безпеки між 1944 і 1990 роками («закон про люстрацію») передбачає застосування санкцій, якщо люстраційний суд встановить, що декларація, подана на підставі цього закону, є неправдивою. Поміж санкціями фігурують зняття з державної посади і заборона на десять років обіймати певні юридичні або політичні посади. Окремими законами обмежено доступ до інформації, якій надано гриф таємності.

Заявник, колишній депутат, задекларував, що за комуністичного режиму не співробітничав зі службами державної безпеки. У 1999 році щодо заявника було відкрите провадження на тій підставі, що заперечуючи співпрацю зі згаданими службами, він задекларував неправдиві відомості. Аби ознайомитись з матеріалами справи, заявник прийшов до кімнати секретаріату люстраційного суду, призначеної для ознайомлення із засекреченими документами. Йому не дозволили робити копії і виносити з собою нотатки. Після закритого судового засідання апеляційний суд, який розглядав справу як люстраційний суд першої інстанції, у грудні 1999 року дійшов висновку, що заявник подав неправдиву декларацію і дійсно співпрацював із секретними службами. Йому було повідомлено про зміст рішення, але з мотивуванням, яке вважалось «таємним», можна було ознайомитись тільки в умовах секретності у призначеній для цього кімнаті секретаріату суду. У лютому 2000 року той же апеляційний суд, діючи як люстраційний суд другої інстанції, залишив апеляційну скаргу заявника без задоволення. Внаслідок касаційної скарги Верховний суд скасував рішення апеляційного суду і повернув йому справу на тій підставі, що прохання заявника про допит двох додаткових свідків не було взяте до уваги. Пізніше, у 2000 році, керівник служби державної безпеки зняв секретність з усіх матеріалів справи. У 2001 році, за результатом відкритого судового розгляду, апеляційний суд скасував згадане рішення і направив справу до люстраційного суду першої інстанції. Рішенням, постановленим за результатом частково закритого судового розгляду, цей суд знову постановив, що заявник подав неправдиві відомості у люстраційній декларації. Наступні оскарження цього рішення були безуспішними.

Право: Держави, ухвалюючи люстраційні заходи, повинні стежити за тим, аби відповідні особи отримали повні процесуальні гарантії. Хоча і можуть існувати ситуації, коли держава має вагомий інтерес зберігати у таємниці документи, складені за колишнього комуністичного режиму, проте такі випадки мають бути винятковими з огляду на значний проміжок часу, який сплинув від моменту складення таких документів. Уряд має довести існування такого інтересу у конкретній справі. Процесуальна схема, у якій наслідок судового розгляду залежить значною мірою від реконструювання дій колишніх секретних служб, у той час як більшість належної інформації залишається засекреченою, а всі рішення про зняття грифу секретності належать до компетенції сучасних служб безпеки, вочевидь створює для відповідної особи явно несприятливе становище. У даній справі чотири складові виявляють відсутність належних гарантії. По-перше, принаймні частина документів, що стосуються заявника, були під грифом «цілком таємно», а повноваження зняти з них цей гриф належало голові служби державної безпеки. Таку ситуацію важко узгодити із процесуальною справедливістю. По-друге, хоча після відкриття провадження заявник міг ознайомитись з матеріалами справи, проте він зіткнувся із низкою обмежень: він не міг робити копії і міг ознайомлюватись із конфіденційними документами тільки у спеціально відведеній кімнату секретаріату суду. Усі нотатки мали робитись у спеціальних записниках, які після цього опечатувались і зберігались у згаданій кімнаті, і їх не можна було використовувати під час засідання люстраційного суду. Подібні правила застосовувались до нотаток, зроблених під час судових засідань, переважна більшість яких були закритими. Подібні обмеження стосувались і адвоката заявника. Хоча в грудні 2000 року деякі документи було розсекречено, проте обмеження продовжували застосовуватись до нових документів, долучених пізніше до справи. Беручи до уваги вирішальність люстраційного провадження для заявника – йшлося про його репутацію і можливу заборону обіймати державні посади протягом десяти років, – для нього було важливо мати можливість вільного доступу до матеріалів справи, необмежено користуватись власними нотатками і отримувати копії потрібних документів. По-третє, Суд відхиляє аргумент Уряду про те, що комісар, який представляв інтереси держави, підпадав під ті ж обмеження у доступі до конфіденційних документів на стадії судового розгляду, оскільки відповідно до внутрішнього права він мав такі ж повноваження, як і прокурор, зокрема право користуватись усіма документами, що стосувались відповідної особи і були складені колишніми службами безпеки. По-четверте, хоча рішення від грудня 1999 року і лютого 2000 року мали для заявника вирішальну вагу (внаслідок другого він втратив парламентський мандат), йому повідомили тільки його резолютивну частину, а з мотивувальною частиною він міг ознайомитись виключно у кімнаті секретаріату суду, призначеній для роботи з секретними документами.

Конфіденційність документів і обмеження заявника у доступі до матеріалів справи, як і привілейоване становище протягом провадження комісара, котрий представляв інтереси держави, сильно обмежили спроможність заявника спростувати висунуті проти нього обвинувачення. Відповідно, люстраційне провадження і застосування сукупності згаданих правил поклали на заявника нездоланий тягар, і тому принципу рівності сторін не було дотримано.

Висновок: порушення статті 6 § 1 в сукупності зі статтею 6 § 3 (одноголосно).

Стаття 41 – Встановлення порушення є достатньою справедливою сатисфакцією.

(Див. також рішення у праві *Turek проти Словаччини*, № 57986/00, Інформаційний бюлетень № 83)